Vajda Gábor (2006, publikálva Aracs folyóiratban)

A délvidéki civil szervezeteink szerepe

A nemzeti identitásvédelem szempontjából egyértelműen hasznos munkát elsősorban a civil társulatok végzik a Délvidéken. Mindenekelőtt az Újvidéken székelő Vajdasági Magyar Tudományos Társaság és a szabadkai Magyarságkutató Tudományos Társaság révén, valamint az Aracs Társadalmi Szervezet folyóiratának tevékenysége által. Ez nem utolsósorban azért lehetséges, mert míg a politikai pártjaink évek óta úgyszólván késhegyre menő harcot folytatnak a hatalomért és a tekintélyért, addig az említett (és az említetlen) polgári szövetségek, ahelyett, hogy rivalizálásra és anyagi gyarapodásra pocsékolnák az erejüket, egymás munkáját kiegészítve teszik a magukét. Hogy nincsenek közöttük kicsinyes torzsalkodások, az annak is köszönhető, hogy a saját választott területüket művelik. Míg a Magyarságkutató Tudományos Társaság elsősorban a délvidéki magyarság jelenének társadalomtudományi megismerésére összpontosítja a figyelmét, addig a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a tankönyv-kiegészítő tevékenysége mellett, a történelmi múlt eddig eltakart fehér foltjainak a föltárásában jeleskedik. Az Aracs Társadalmi Szervezet viszont egyfelől a magyarság sürgős művelődési gondjait próbálja enyhíteni a szellemi és tanügyi javak behozatala által, másfelől a folyóirata révén a köztudatba és a politikusi lelkiismeretbe igyekszik becsempészni nemcsak a saját szociográfiai föltárásait, hanem az említett két társszervezet kutatási eredményeit is. Nem egyszer fordult már elő, hogy az Aracsban – mivel évente négyszer jelenik meg – előbb látott napvilágot valamely tudományos beszámoló, mint annak az egyesületnek a közlönyében, amelynek keretében készült.

Az említett egyesületek együttműködéséhez fűződik az az akció (petíció) is, amelyet a diplomahonosítás ügyében kezdeményeztünk e kérdést a politikusainkkal együtt mind a mai napig gondosan elszabotáló Magyar Tanszék bürokratikus magatartása kapcsán.

Viszont hogy a Tartományi Képviselőház nemrég egyöntetűen a második világháború áldozatai magyar kivégzettjeinek neveit is tartalmazó listájának hitelességére, vagyis a kollektív bűnösség vádja alóli fölmentésre szavazott, az elsősorban a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság történészeinek a meggyőző munkáját dicséri. A Magyarságkutató Tudományos Társaság pedig az eddigi kimutatásai által a remélhető oktatásügyi és a gazdasági változásokat, valamint a szabadkai egyetem megalapítását készítette elő. Hogy azonban lesz-e ennek igazán emberi jellege (azaz megéri-e a föltételezett gazdasági-anyagi nyereség), annak előzetes mérlegelése az Aracs folyóirat munkatársainak is a feladata. Mi avval vagyunk, hogy a nem kellő átgondoltsággal vállalt multikulturális célok csupán fokoznák a délvidéki magyarság lelki gettósodását, ami sokkal nagyobb veszély annál, mintha a jövőnek továbbra is hasított tudatú magyarja nem eléggé gördülékenyen és idegen hangsúllyal fejezné ki magát az államalkotók nyelvén, s ha a saját anyanyelvének minél tökéletesebb elsajátítását az európai nyelvek tanulása alapfeltételének tekintené.

A civil társaságaink jövendő feladatait és módszereit mérlegelve nem szabad megfeledkeznünk az Európai Unió céljai és taktikája kínálta lehetőségekről.

Az említett kontinentális intézmény az alapítóknak, majd a hozzájuk csatlakozó tagállamoknak mindenekelőtt a honvédelmi biztonságát, megtervezhető gazdasági fejlődését és együttműködését, végül pedig a kulturális tapasztalatcseréjét szolgálja. Az Európai Uniónak ezt az alapérdekét föltétlenül ki kell használnia a kisebbségbe szorult magyarság másodrendűségünk megszüntetésén dolgozó civil szervezeteinek.

Ez a lehetőség egy ideig megnöveli a délvidéki civil szervezeteink felelősségét, s a dolgát is megnehezíti. Abból a föltevésből kell kiindulnunk, hogy a magyarságot elnyomó államalkotó nemzetnél a rendeződés vágya, az életszínvonal növelésének igénye és a biztonság óhaja az Európai Unióba való betagozódást az ország stratégiai céljának tekinti, s ezért, akár a saját

előítéleteit – ha nem megszüntetve is, de legalább – fölfüggesztve, igyekszik eleget tenni a követelményeknek.

Működjenek azonban bármennyire bátran és elmélyülten a polgári szervezeteink, akkor sem befolyásolhatják közvetlenül az államnak a nyelvünket nem ismerő politikusait, ha a biztonsági szolgálat megkülönböztetett figyelemmel kíséri is a tevékenységünket. Ezért a mi egyesületi munkánknak elsősorban a saját „kisebbségi" politikusainkra kell hatnia. Lelkiismeret-ébresztő – ha kell: leleplező – tevékenységünkkel annak belátására kell rábírnunk őket, hogy a térség biztonságát és jólétét (tehát végső soron a szerbség érdekeit is) hosszabb távon nem az ő megalkuvó, látszathalmozó magatartásuk szolgálja, hanem a gerinces, tényföltáró ellenzékiség, amely a normális, egészséges szellemű ifjúságnevelés eszményéből kiindulva, jottányit sem enged a teljes egyenrangúvá válás céljából. Vagyis az önrendelkezésében szuverén, saját korszerű szükségleteinek és belátásának megfelelően, tehát a szó európai értelmében lojális, őslakos voltában államalkotó számbeli kisebbség emberi méltóságából. Következőleg abból az igényéből sem, amely az önmegvalósításunknak az alapjait és a falait teremtené meg az eddig részben már fölépített tetőzet alatt. Mert pl. a Magyar Nemzeti Tanács műve, a szabadkai, ill. zentai tehetséggondozó gimnázium tetőzetnek tekinthető. Méghozzá lebegőnek. Mindaddig, amíg meg nem teremtjük a teljesen önálló magyar iskolarendszert. Ennek érdekében a civil szervezeteink már eljuttatták Brüsszelbe az egyébként a strasbourgi bíróságnak címzett folyamodványunkat.

Szerencsére olyan helyzetben vagyunk, hogy a problémáink megoldásának internacionalizálása révén jóra zsarolhatjuk az ország többségi nemzetének demagógiájában veszteglő politikusainkat. Viszont az egyesületeink munkájának eredményét, a fölméréseiken alapuló jogos követelését a meglevő s még kialakítandó nyugati kapcsolataink révén az eddigieknél rendszeresebben kellene eljuttatnunk az európai és óceánon túli politikai, emberjogi és kulturális fórumokhoz, tekintélyes politikai testületekhez. Nem alkalom diktálta tűzoltó jelleggel, ahogyan ezt eddig a politikusaink tették az érdekeiknek megfelelően. Ők pl. azt is csak a közelmúltban kezdték komolyan venni, hogy a Délvidéken – leginkább gyáván aljas módon – verik a magyar fiatalokat, s hogy ezen a helyzeten – most, amikor már-már végzetesen elharapózott a jelenség – sürgősen segíteni kell.

Azzal a ténnyel viszont még mindig nem hajlandók szembesülni, miszerint a főleg Szabadkán elszaporodott, rendszerint testi sértéssel járó betöréses rablások áldozatai többnyire magyarok. Példaként hadd hivatkozzak a Gubás-házaspárra, az Aracs Társadalmi Szervezet vezetőire, akik esetében a feleséget a tolókocsihoz kötött férj szeme láttára kínozták meg a gonosztevők. Ennek és sok hasonló esetnek dacára a vezető politikusaink nem tiltakoztak nyomatékosan, nem buzdították polgári engedetlenségre a megfélemlített lakosságunkat a nyomozást szabotáló rendőrség munkájának serkentése érdekében. A tettesek kézre kerítése és példás megbüntetése nélkül pedig a magyarverések számának csökkenése nem több föntről irányított látszatértékű átmeneti helyzetnél.

Az újvidéki és a szabadkai rádió, ill. televízió, attól eltekintve, hogy a nemzeti évfordulók megünnepléséből s a kommunizmus éveiben elhallgatott történelmi tények ismertetéséből kiveszi a részét, az életrendet alapvetően meghatározó mindennapokban többnyire a VMSZ, illetve a szerb államvédelem napi érdekeihez igazodik. Leginkább tartózkodik az önálló véleménynyilvánítástól. Ez, alkalmankénti kivételektől eltekintve, a sajtónkra, folyóiratainkra és a könyvkiadásunkra is vonatkozik. S ami a legfájóbb: ennek az álságos helyzetnek elsősorban az ifjúság issza meg a levét.

Ez a fiatalok politikai visszahúzódásában is tükröződik, amelyről Diósi Viola a kutatásai alapján a következőket állapítja meg: „A megkérdezettek 68,2%-a vallotta magáról, hogy nem tagja semmilyen pártnak, civil szervezetnek vagy mozgalomnak. …a legfiatalabb korosztály (tizenévesek és az egyetemisták egy része) nagyobb számban csatlakozik nem magyar pártokhoz, mint a magyar érdekképviseletekhez. Az idősebb korcsoportnál (24-28 év között) egyre magasabb a magyar pártokban aktív fiatalok száma, és csökken a nem magyar pártokban való tagságuk." (A fiatalok és a közélet. In: *Holnaplátók*. mtt kötet 107. p.) Vajon föltételezhető-e, hogy az iskolában

és otthon jelentős számban szerb beállítottságúvá nevelt fiatalok magatartása megváltozik a náluk idősebbek példájára, amennyiben a VMSZ nem változtat a totalitárius jellegű pártpolitikáján? Aligha, de különben is csak az autonómia által teremtett feltételek segíthetnének a magyar fiatalon. Ti. a jelenlegi helyzet szerint „…a szerencsés szerb fiatal sokkal jobban kiismeri magát a túlélés zeg-zugaiban, a maffiózás labirintusaiban. (…) Közéjük magyar fiatal, ha elfogadná is a viselkedésüket, nem kerülhet be. A szerb fiatalok megkaparintanak minden lehetőséget a magyar fiatalok elől a munkavállalás és vállalkozás terén ezekben a mindig képlékeny, nem szabályozott, kaotikus és értékvesztő társadalmi viszonyokban. Hiába jobb, tehetségesebb és törekvőbb munkás a mi fiatalunk, ha még mindig nem ez számít. Az a mérvadó, hogy ki a tagja valamilyen formális és nem formális, intézményesített vagy szabad akaratú szerb érdekcsoportnak. (Mirnics Károly: Meglopott nemzedék. In: *Térfoglaló*. mtt kötet 43. p.)

Iskoláink mindmáig többnyire félrenevelik, félretanítják a fiatalokat, ha az utóbbi időben enyhült is némileg az uralkodó nemzet nacionalizmusa a tankönyvekben. A probléma az, hogy sem a jugoszlávosítottan diplomázott, anyagi nehézségekkel küszködő pedagógusok, sem a problémák érdemi megoldását halasztgató, és az asszimilációnk ellen szólamszerűen tiltakozó, a gyermekeiket nem ritkán az anyaországban taníttató politikusok nem érdekeltek a délvidéki magyar iskoláztatás autonómiájának megteremtésében. Pedig még mindig főleg azoknak a lefordított tankönyvei vannak használatban, akik nem eléggé vagy egyenesen rosszul ismerik régiónk emberét, annak múltját, jelenét s a neveltetési-ismereti igényeit. A magyarországi tankönyvek behozatala rendszertelen, csak alkalomszerűen engedélyezett, tehát a használatuk sem egyértelműen ajánlott. Küldetéstudat és kurázsi kell hozzá. Azonban ez is kevés. Mert akárhány gyönyörű művelődési otthont kapjunk is ajándékba anyaországunktól, s bármennyi tankönyv behozatalára és használatára kérelmezzünk is ki tudja meddig érvényes engedélyt a belgrádi minisztériumtól, ha a tantervek az új nemzedéket annak legfogékonyabb időszakában nem kevés fölösleges, sőt olykor kifejezetten káros ismeretekkel terhelik. Miközben a fiatalok idejekorán olyan távolságra kerülnek a saját nemzeti kultúrájuktól, hogy a közöttük így keletkező lelki-szellemi szakadéknak a civil szervezetek segítségével való áthidalására csupán kevésnek jut ideje és energiája.

Marad a beletörődő magatartás kialakításának kényszere. A szülők szerették volna, „ha a gyermekük gimnáziumba vagy szakközépiskolába kerül – írja Mirnics Károly –, de nem tudták, mit kellett volna tenni ennek érdekében. Tehetetlenségükben állandóan csökkentették az igényszintjüket és a gyermekekkel szembeni elvárásukat. Párhuzamosan azzal, hogy rádöbbentek, gyermekük képtelen versenyhelyzetben megállni a helyét a szerb gyermekekkel szemben, nem is tehettek mást, minthogy elálljanak elvárásaiktól.” (A magyar kisebbség iskolázottsági szintje a Vajdaságban. In: *Vajdasági útkereső*. mtt kötet 87. p.) Ez lappang G. Molnár Irén megállapításának hátterében is: „a magyarok általános iskolavégzettsége meghaladja a szerbekét, de már a középiskolai, főiskolai és egyetemi végzettségük elmaradt a többségi nemzetétől.” (Az értelmiségpótlás körülményei. In: *Kisebbségi létjelenségek*. mtt kötet 299. p.)

Mindez azt jelenti, hogy a polgári egyesületeink azokat a súlyos hibákat próbálják kijavítani, amelyeket a média és az iskoláztatás napról napra elkövet.

A politikusaink által elgondolt, Szabadkán megalapítandó egyetem is csak tetézné a bajainkat. A Magyar Nemzeti Tanács ui. a többségi nemzet kényelmi és fölényféltő érdekeinek megfelelően a multikulturális oktatásformához ragaszkodik. A távlatilag és lényegében a szerb államérdeket szolgáló VMSZ az európaiság és a globalizmus, valamint az új diplomások könnyebb érvényesülésének jelszavait szajkózza, nem kétséges azonban, hogy az anyanyelvünknek a felsőoktatásban való háttérbe szorulása ezután még inkább a provincializmusunk és a többségi nemzet önmagára nézve is káros felsőbbrendűségi érzésének, s így a mi asszimilációnknak a fokozódásával jár majd együtt. Ez utóbbi érdekében került sor több ízben is a szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar beindulásának újabb elhalasztására – állítólag a dokumentumok rendezésének elhúzódása miatt. Anélkül, hogy emiatt a politikusaink megbotránkoztak volna.

Mellesleg: a most ősszel végre kiteljesedni látszó általános iskolai „magyar tannyelvű” pedagógusképzés a neve alapján sem lesz magyar szellemű.

A schengeni határ átmeneti megerősítésének még inkább fokoznia kell a polgári egyesületeink nemzeti önmegőrző, ifjúságunk normális, egészséges tanítását és nevelését előkészítő munkáját. Csak távlatilag lesz mindnyájunknak haszna abból, amiből most nagy kárunk van. Ez a kár erkölcsi és lelki, hiszen – remélnünk kell: csak átmenetileg – a saját anyaországunk viselkedik úgy, mint a korábbi évtizedekben azok, akik több mint nyolcvan éve elszakítottak bennünket egymástól. A vezető magyar politikusok nem gondolnak arra, hogy (az állampolgárság kérdéséről nem is beszélve) nem elég csupán nekünk ügyintézőknek megadni pl. az egy évig érvényes vízumot, hiszen mi érző és gondolkodó emberek között működünk, az ő támogatásukkal és értük. Vajon komolyan vesznek-e ők bennünket, egyesületeket, ha az anyaországunk talán hosszú évekre is még inkább elsáncolja magát tőlük?

Mindez arra mutat, hogy az Európai Unió kínálta lehetőségeket szem előtt tartva, a civil egyesületek kutatásaival összefüggésben, nyílt és becsületes eszmecserék kialakulására van szükség a Délvidéken. Annál is inkább, minthogy a termékeny vitákra való ösztönzés – a politikusok, a lelkiismereti terheltségüket egyelőre ügyesen elleplezők átmeneti örömére – még csak az Aracs folyóiratban jelentkezik. Remélem, hogy ez nem sokáig fog így lenni.